

OPSTELLEN

OVER

DE

CHRISTELIJKE
OPVOEDING

B. Florijn

II

De opvoeders: huwelijk en gezin

Het huwelijksformulier

Als we iets willen zeggen over de opvoeders en wel in het bijzonder over de ouders, dan gaan we uit van het Woord des Heeren. Dat is voor ons een vreemde zaak geworden. Toch, waar kan men beter vertoeven, ook wat deze stof betreft, dan bij des Heeren Woord. Lees maar Efeze 5 en vele andere gedeelten. Maar we geloven het Woord des Heeren niet. De Schotse leraar John Livingstone schreef in zijn afscheidsbrief aan zijn gemeente te Ancrum - een brief geschreven uit zijn verbanningsoord Rotterdam; een brief waarvan elke bladzijde, door de zwakheid van zijn lichaam, hem een dag kostte - : "Laat het Woord Gods uw enige richtsnoer zijn; Christus uw enige Hope; Zijn Geest uw enige Leidsman; Zijn eer uw enig doel."

Toch willen we iets zeggen, ook over het huwelijksformulier. En we doen dat in het bijzonder, omdat niemand dat huwelijksformulier voor waar houdt en het serieus neemt. We geloven niet wat er in dat formulier staat. Of zouden we werkelijk geloven, dat de Heere als met Zijn hand een man bij een vrouw brengt. Dat gelooft toch niemand. We lezen het wel, maar geloven? "Als met Zijn hand." Wat zouden man en vrouw elkaar dan met een eerbied ontvangen. En niet alleen ontvangen, maar hun gehele levensweg, daar in verwondering bij stil blijven staan. Door Gods hand bij elkaar gebracht. Dat is wat. Dat is een werk des Heeren!

"Als met
Zijn hand"

Vergelijk
Ef. 5:32

Het formulier gaat verder en spreekt over de vereniging door de band des huwelijks. Het huwelijk wordt gezien als een afschaduw-
ing van die wondervolle, grote verborgenheid, die ontzaglijke
verbondenheid, die daar is tussen Christus en Zijn gemeente. En dat
geloven? Wat een schuchterheid zouden we dan hebben, "ziende op
Christus en op de gemeente."

Liefde en
trouw

Liefde

We lezen weer verder. En dan zien we dat er in het huwelijks-
formulier sprake is van "liefde en trouw." Liefde, die wonderlijke
afschaduw-
ing van de Goddelijke liefde, daar hebben we reeds een
enkel woord van gezegd. Liefde blijft dus niet staan bij de zichtbare
verschijning van de geliefde. Wie liefheeft, heeft meer lief dan de
verschijning, meer dan de persoon zelf. Wie liefheeft, bemint het
bovenpersoonlijke; bemint datgene wat boven het zichtbare uitgaat.
In de liefde zit een idealiserende kracht, die de beminde verheft
boven wat hij of zij is. Misschien is dit juist wel het heel erge in
een huwelijk: als de liefde niet meer gevoed wordt uit dit verlangen
naar het bovennatuurlijke, het verlangen naar datgene wat boven de
verschijning van de beminde uitgaat. Dan maakt de liefde geen
nieuwe krachten meer los. Men zou kunnen zeggen: dan is ze haar
scheppend karakter kwijt. Echte liefde maakt steeds weer alles
nieuw. Geeft het oude kleur. Blijft ontdekkingen doen. Liefde legt
een gloed over oude dingen. Door het huwelijk los te maken van
het uitgaan boven de verschijning, verliest het niet alleen aan
religieuze bezinning, maar ook aan vastheid en duur en gebonden-
heid.

Liefde is zijns-
verbondenheid

Gen. 24:1-9
Vergelijk
Gen. 27:46

Liefde is zijnsverbondenheid. Dus een aanvaarden van de ander
zoals hij of zij is, met zijn of haar goede en verkeerde eigenschap-
pen. Een aangenomen worden, zoals men is. De verkeerde eigen-
schappen worden niet goed gepraat, maar ze worden aanvaard.
Liefde is zijnsverbondenheid. Er is dus geen ruimte tussen man en
vrouw, in heel hun leven. Geloven we het? Wat moeten we het dan
met elkaar eens zijn; met elkaar verenigd zijn. Dan zal er geen
verschil kunnen zijn in de onderlinge verbondenheid. Dan valt die
problematiek weg. Abraham heeft er iets van mogen zien en daarom
zond hij zijn dienstknecht Eliëzer naar Paddan-Aram om een vrouw
voor Izak te halen. Niet een vrouw van de dochteren Heths.

Liefde kent de vereniging en hoe kan dat mogelijk zijn bij verscheidenheid van zijn in de wezenlijke dingen? In de oude Schotse geschiedenissen staat het verhaal van Walter Pringle. Het was in het jaar 1648 en hij verhaalt: "Toen leerde ik een jonge vrouw kennen. Ik wist, ze was altijd erg goed geweest voor haar moeder. Ze had haar liefderijk verzorgd. En ik kreeg haar lief." Toen ging hij naar zijn leraar, naar James Guthry, één der Schotse geloofshelden. Hij vroeg hem om raad. James Guthry zei tot hem: "Dat ze goed voor haar moeder gezorgd heeft, daar gaat het in deze dingen niet om. Wat weet je van het werk der genade in haar. Dat is noodzakelijk." We weten niet meer hoever we juist in deze zaken zijn afgedwaald. We zijn al tevreden als het zo ongeveer iemand uit onze kring is. Uit onze kring. En wat voor een kring is dat. Wilhelmus à Brakel liet zich raden door zijn vader. Walter Pringle door zijn leraar. Izak door de vader der gelovigen, Abraham. Zelf kozen ze niet. Zouden ze daardoor een geringere liefde voor hun vrouw gehad hebben. We kunnen de zaak anders stellen. Hebben we wel wezenlijk lief, degene, met wie we alleen de dingen van het gewone leven kunnen delen. Als de apostel der Indianen, John Eliot, één der vrienden van Mr. Shepard, bij het dode lichaam van zijn vrouw staat, zegt hij: "Hier ligt mijn lieve, gelovige, vrome, Godvrezende, gebedsvolle, voorzichtige vrouw. Ik zal tot haar gaan, maar zij zal tot mij niet wederkeren." Liefde is wezenlijke vereniging.

Vergelijk
2 Sam. 12:23

In het huwelijksformulier staat: "Liefde en trouw." Tegenwoordig verkondigt men, dat men van tevoren nooit beloven kan dat men de eerste liefde trouw blijft. Doorgaans zien we de trouw als een ietwat krampachtig vasthouden van de ander. Maar zo is het niet. Trouw is de continuering van de eerste liefde. Trouw is de blijvende onderhouding van die eerste liefde. Van de Heere staat geschreven, dat Hij de trouw houdt, dat Hij de trouw bewaart. Zijn liefde tot Zijn kinderen vermindert niet. Zijn liefde tot hen is onveranderlijk. En van de gemeente staat: "Gij hebt uw eerste liefde verlaten." Wij denken trouw te zijn, ondanks het verlaten van die eerste liefde. Zo zijn wij overspelers in ons zogenaamd handhaven van de liefde. Bij wezenlijke liefde is er sprake van een wonder Gods. Altijd treft mij in deze dingen weer, wat ik verhaald vind van de Schotse leraar John Livingstone. Hij wist dat Janet Fleming zijn vrouw zou worden. In een overvloed van licht had hij ontvangen van de Heere, dat het de mening des Heeren was, dat hij haar

Trouw: conti-
nuering van de
eerste liefde

Vergelijk
Ps. 146:6

Vergelijk
Openb. 2:4

trouwen zou. "En toch", zo zegt hij, "kon ik in waarheid getuigen, dat het nog langer dan een maand duurde, voor ik huwelijksliefde tot haar ontving. En ik ontving ze niet, dan op het gebed." Maar voegt hij er dan bij: "Daarna echter had ik moeite haar te matigen." En zo gaat John Livingstone voort: "Ons huwelijk was zeer plechtig. De Kerk was er om heen vergaderd." "Vreemde geschiedenis", zult u denken. "Een uitzonderlijk geval. Geen norm voor ons." Dat merkte ook eens iemand op, toen we de bekeringsweg van Eva van der Groe lazen. Omdat het zo merkwaardig is, daarom zou dat opgetekend zijn. Ja, ja.

De man
het hoofd
der vrouw

Laten we het huwelijksformulier nog even verder lezen. Dan staat daar, dat de man het hoofd der vrouw is. "Dat kunt u niet menen", zegt men tegenwoordig. Maar het is wel volgens de Heilige Schrift. Emancipatie allerwegen, maar wilt u er wel aan denken, dat geen enkele vrouw, die wezenlijk vrouw is, het hoofd van het gezin zou willen zijn. Het strijdt tegen het wezen van de vrouw. Het strijdt tegen Gods scheppingsordinantie. Het strijdt tegen Zijn Heilig Woord. De man is het hoofd. Hij heeft de hoofdbeslissingen te nemen. Doet hij dat niet, dan faalt hij in zijn man-zijn. Dan leeft hij in strijd met Gods Woord. De HEERE gaf Adam Eva "als een hulpe tegenover hem". Het is religieus en naar de opvoeding van de kinderen toe volkomen fout, als de man de hoofdbeslissingen niet neemt. Dan is hij heel verkeerd bezig, dan doet hij zijn vrouw onrecht. Hij belast haar dan met een te zware taak. De vreugde van de vrouw ligt mede daar in, dat ze iemand heeft die haar leidt en dat zij hem tot steun mag zijn. Het is een groot onrecht dat de man zijn vrouw aandoet, als hij de hoofdverantwoordelijkheid niet draagt. En die verantwoordelijkheid kan hij ontlopen op velerlei wijze. Door vergaderingen en werk; of, zoals men dat dan noemt, door "het werk in Gods Koninkrijk." Maar vaak verzuimt hij daar- door wel zijn opvoedingstaak. Laat hij nu ook eens de tijd die hij beschikbaar heeft, aan zijn gezin besteden. Dat is toch Bijbels. Als hij dat niet doet, dwingt hij zijn vrouw tot een taak, die de hare niet is.

Gen. 2:18

De verant-
woordelijkheid
van de man

Man en vrouw

Toen wij het hadden over de Christelijke opvoeding hebben we gezien, dat de taak van de moeder is: het geven van veiligheid, van geborgenheid. De taak van de vader: de ideaal-vorming, het tonen van levensidealen, het openen van de wereld, het ontsluiten van de toekomst. Moeder geeft veiligheid dichtbij, vader veiligheid verder

weg. Moeder geeft geborgenheid, die een ander niet kan geven. Vader opent de mogelijkheden in de wereld. Hij maakt het leven buiten het gezin wat doorzichtig, geeft de ideaal-vorming. Hij opent steeds weer een levensmogelijkheid voor het kind. Daarom vullen vader en moeder elkaar zo volkomen aan. Daarom hebben ze bij de opvoeding elkaar zo nodig. Daarom heeft het kind beide ouders nodig; kan het niet buiten beide ouders. Een onvolledig gezin of een gebroken gezin heeft het daarom zo moeilijk. Beide ouders hebben hun taak in de opvoeding. Ook dat is een Bijbels gegeven.

Als nu een kind bij moeder niet de geborgenheid vindt, maar de leiding van het gezin, en bij vader de geborgenheid, dan ontstaat er bij dat kind een paradoxaal (tegenstrijdig) ouderbeeld. Vaak leidt dit bij de dochters tot een moeilijkheid bij de keuze van een man. Wat zoekt het meisje bij de man. Leiding, zekerheid, vastheid en steun. En nu heeft vader geborgenheid gegeven. Dan ontstaat de verwarring. De jongens worden onzeker. Ook dat is logisch, want vader heeft niet gegeven de opening van de wereld, de veiligheid in de wereld, maar hij heeft de veiligheid thuis geschonken. Jongens uit zo'n gezin kunnen verschrikkelijk onzeker zijn.

Het paradoxaal
ouderbeeld

Een paradoxaal ouderbeeld is onschriftuurlijk, en daarom ook in opvoedkundig opzicht fout. Men mag zijn opvoedingstaak niet uit handen geven. Dat gebeurt nooit straffeloos. Een vrouw kan niet straffeloos de opvoedings plicht, de opvoedingstaak van de man zich toeëigenen. Dat heeft zeker gevolgen. Kwelijke gevolgen. Nu weet ik wel, dat er gevallen kunnen zijn, dat het niet anders kan. Ik denk bijvoorbeeld aan het wegvallen van één der ouders door de dood. Maar in dat geval geeft de Heere een speciale belofte aan de weduwen. In zo'n situatie is het noodzakelijk en goed dat de moeder de leiding neemt, maar ideaal is het niet.

Jer. 49:11

Zo kan vader door zijn slapheid en gemakzucht zijn taak in de opvoeding verwaarlozen en moeder door haar bazigheid. De opvoedingsfunctie van vader is toch al aan een sterke devaluatie onderhevig. Hij is vaak van huis, druk met zijn werk, of hij maakt zich druk met vergaderingen, enzovoort. Nogmaals, iedere man en iedere vrouw heeft een specifieke taak in de opvoeding. Van de man wordt verwacht dat hij de hoofdbeslissingen neemt, leiding geeft, vastheid en steun schenkt. Van de vrouw wordt verwacht dat

ze haar man "gehoorzaam is in alle dingen, die recht en billijk zijn." Daar zal ze geen bezwaar tegen hebben, gezien haar wezenlijke aard. U moet dat liefelijke, Christocentrische hoofdstuk uit Genesis eens lezen over de ontmoeting van Izak met Rebekka.

Gen. 24

Een Godgeheiligd zaad

In het huwelijksformulier wordt ook gesproken over een Godgeheiligd zaad. Dat wil dus zeggen dat het verwekken van een kind, een even Godzalige zaak is als eten en drinken en bidden en loven, als het goed is. Wat wij er van maken laten we nu maar rusten. Dat is vaak schandaleus. Maar het gaat om wat het is. Het is toch eigenlijk zo: als men ergens een keer zijn knieën voor zal buigen, dan zal dat toch wel voor deze zaak zijn. Want uit die samenkomst van man en vrouw, kan een eeuwigheid ontstaan. Het is nog iets anders dan eten en drinken. Een Godgeheiligd zaad. Dan zal het huwelijk aan zijn bestemming beantwoorden. Hoewel ook zonder dit, het huwelijk tot een grote zegen kan zijn.

Vergelijk

1 Kor.10:31

Gen. 25:21

Het huwelijk. Wat hebben wij er van gemaakt en wat maken wij er van. Lees toch nog eens de geschiedenis van Izak: twintig jaar wachten en in de tegenwoordigheid van zijn vrouw, het Aangezicht des Heeren zoeken. "En Izak bad den HEERE zeer in de tegenwoordigheid van zijn huisvrouw." "En de HEERE liet Zich van hem verbidden."

We lezen nog eenmaal het huwelijksformulier. Daar staat ook in dat de gehuwden opgewekt worden om deze heilige staat te beginnen "in den name Gods en ze zalig tot Zijn lof te voleindigen." Dat zijn toch wonderlijke dingen. Deze dingen willen we elkaar toch eerst voor houden. Ook uit het huwelijk hebben we veelal de Naam des Heeren weggedaan. Zoals uit geheel ons leven.

Het huwelijk: personale gemeenschap en potentieel gezin

Het huwelijk als personale gemeenschap

Het huwelijk als personale gemeenschap. Wat verstaan we daaronder? Eens liep ik met een eenvoudige, wijze boer over het land. Het is lang geleden. Hij zei tot mij: "Meester, gelooft u ook niet, dat het huwelijk volwassen maakt?" Nu weet ik wel, dat alleen al de keuze, de keuze als zodanig, om tot een huwelijk te komen, een daad is, als het goed is, van een zekere volwassenheid. Maar

het is toch ook wel zo, wat die man zei: "Het huwelijk leidt ook tot een zekere volwassenheid." Het kan maken dat de man en de vrouw daardoor zich verder mogen ontwikkelen, tot een verdere groei komen. Het huwelijk hoeft de ontwikkeling niet stop te zetten. Maar daar moet men dan wel aan werken. Dan wordt het huwelijk ook een taak, een opgave, doch wel met daarbij de wezenlijke kennis van Psalm 127: "Zo de HEERE het huis niet bouwt, tevergeefs arbeiden deszelfs bouwlieden daaraan." Dan moet de vrouw belangstelling opbrengen voor het werk van de man. Ze moet als het ware met hem mee willen groeien. Maar dat geldt ook voor de man. Hij moet belangstelling tonen voor het werk, dat zijn vrouw verricht, in huis en in het gezin. Dit samen-zijn moet er zijn in elk opzicht. Door samen te lezen. Door het samen onderzoeken van het Woord des Heeren. Door een tesamen leven. Door het leiden van een 'wij-leven'. Zo kan er dus sprake zijn van het huwelijk als personale gemeenschap. Twee verschillende personen en toch één. Het huwelijk als personale gemeenschap. Het gaat hierbij dus om het komen tot een verdere ontwikkeling van het man- en vrouw-zijn, door het huwelijk, in het huwelijk.

Ps. 127:1

Bij het huwelijk als potentieel gezin, wordt er de nadruk op gelegd dat het huwelijk als doel heeft de vorming van een gezin; als het goed is: van het verwekken van een Godegeheilgd zaad. In onze kringen wordt doorgaans de nadruk gelegd op het huwelijk als potentieel gezin. Daardoor wordt wel eens wat verwaarloosd, wat we hierboven noemden, dat het ook ontwikkelingsmogelijkheden moet bieden aan de man en vrouw. Niettemin willen we direct zeggen, dat ook wij het huwelijk in de eerste plaats zien als potentieel-gezin-zijn. Als een bijzondere zegen des Heeren. Vandaar ook het diepe verdriet wanneer het huwelijk kinderloos blijft.

Het huwelijk als potentieel gezin

Professor Waterink heeft eens een boek geschreven: 'Moeder en haar man'. Als u goed leest, een merkwaardige titel. 'Moeder... en haar man'. Moeder, dat wijst dus naar de vrouw als moeder in het gezin, wijst dus naar het potentiële gezin. En haar man, dat wijst op de man als persoon, dus op de personale functie. In het dagelijkse leven spreekt men wel van 'moeder de vrouw' en van 'de man en vader'. Als we deze uitdrukkingen goed lezen vinden we daarin hetzelfde. Bij de moeder het potentiële gezin primair en bij de vader de personale gemeenschap. Onlangs hoorde ik nog deze uitdruk-

'Moeder de vrouw' en 'de man en vader'

king, die er ook - zij het zijdelings - verband mee houdt. Iemand zei toen: "De vrouw wordt moeder bij de ontvangenis van het kind, de man vader bij de geboorte van het kind." Persoonlijk denk ik er anders over, maar enige waarheid schuilt er toch wel in. Ik geloof er namelijk niet zo sterk in, want ik denk toch nog altijd, dat en vader en moeder tesamen én ieder voor zich, hun knieën zullen buigen bij de aanvang van dat wonder, dat de Heere schenkt. Dat wonder, dat tegelijk onze onbezorgdheid, als we die nog enigszins hebben, ons ontnemt.

Toch wil ik niet alleen de nadruk leggen op het potentieel gezin, want de man ziet zijn vrouw anders als ze in verwachting is - ik kan dat natuurlijk eigenlijk alleen vanuit het standpunt van de man beschouwen. Ik dacht, dat er dan als het ware een meerdere liefde ontstaat, een grotere verwondering, een wederzijdse verstilling. Ik denk, dat dat van beide kanten zo is. Verenigd zijn in een nieuw te schenken Godswonder. Moeder de vrouw en de man en vader. Moeder de vrouw. Ze wordt moeder, ze blijft vrouw. Beter zou ik het andersom kunnen zeggen. Ze wordt eerst vrouw en dan wordt ze moeder. We zeggen dus niet: ze is vrouw geweest, echtgenote geweest en nu wordt ze ook moeder. Het is geen kwestie van geweest zijn, maar van eerst worden. Misschien kunnen we het als volgt duidelijk maken. Stel dat het kind, dat verwacht wordt, het vijfde kind mag worden, dat uit het huwelijk geboren wordt. Ook dan wordt moeder eerst vrouw; en niet: dan is moeder eerst vrouw geweest. Ze wordt het weer. De man ontmoet, ziet zijn echtgenote eerst weer als vrouw. En dan wordt ze moeder. Zo gezien is er ook nooit sprake van bijvoorbeeld het vijfde kind, maar dan zijn alle kinderen enige kinderen. En zo is het ook. Elk kind is een enig kind. Daarna in de gezinsrij misschien het vijfde, maar eerst is het kind, een enig kind. Wat voor moeder geldt, geldt ook voor vader. De vrouw ziet haar echtgenote eerst opnieuw als haar man.

Zo zien we dus een samengaan van het huwelijk als personale gemeenschap en als potentieel gezin. Waarschijnlijk vindt er juist dan een verachtering in het huwelijksleven plaats, als één van beide zaken niet meer beleefd wordt. De man ziet graag zijn vrouw als de moeder, maar ook als de vrouw, die hij heeft leren kennen en liefhebben; die hij van de Heere ontvangen heeft. Die hem verheugd heeft in zeer grote mate, toen ze zijn zijde koos; toen ze

beloofde bij hem te blijven; voor wie hij in zijn liefde hoogachting heeft. En omgekeerd zal het zeker ook zo zijn: voor wie zij in haar liefde hoogachting heeft. In de liefde zit hoogachting en schuchterheid. Ook in dit opzicht stelt het huwelijk verplichtingen. Daarom moet moeder zich bijvoorbeeld, en nu noem ik maar iets uiterlijks (als er tenminste iets uiterlijks bestaat), ook voor haar man goed kleden, want ze is toch ook in zekere zin zijn trots, zijn verheugenis. Hij moet zich in haar blijvend verheugen, verheugen "in de huisvrouw zijner jeugd." En ook dit zal wel wederzijds zijn. En ik geloof zeker, dat, als dit het geval is, er ook minder sprake zal zijn van wat men tegenwoordig het slijtageproces in het huwelijk, in de liefde noemt. Ik wil het nog eens herhalen: "Niemand kan moeder worden zonder eerst echtgenote, vrouw te zijn." Ik zeg dus niet: "Niemand kan moeder worden, zonder eerst echtgenote geweest te zijn." Zo kan er dus alleen groei zijn in het vaderschap en het moederschap, naarmate er meer 'samen-zijn' is. En dat wezenlijk in de Heere. Als een ondoorgrondelijk wonder. Daardoor wordt men ook handelbaarder, leert men ook elkaar beter verdragen.

Hoogachting
en schuchter-
heid

Spr. 5:18

Tegenwoordig legt men eenzijdig de nadruk op het huwelijk als personale gemeenschap. Dat is arm. Het is in strijd met ons huwelijksformulier en het belangrijkste: het is in strijd met de Heilige Schrift. Vroeger legde men misschien wat eenzijdig de nadruk op het huwelijk als potentieel gezin. Toch voel ik mij daarbij beter thuis.

Nog één keer wil ik opmerken, dat u nooit kunt zeggen: vader en moeder krijgen er een kind bij. Alle kinderen zijn enige kinderen. Als u een kind zou moeten missen - hetgeen de Heere verhoede - dan zou u dat als nooit tevoren weten. Dan weet u dat ze enig zijn. Elk kind is een enig kind, een eeuwigheidswonder. Een wonder, dat u in een keer ontdoet van uw onbezorgdheid, want uw kind heeft een ziel. Als u het in uw armen houdt, houdt u een eeuwigheid in uw armen. Een eeuwigheids-verantwoordelijkheid. Het is nooit uit te drukken wat dat is. En we hebben er niet het minste besef van wat het inhoudt. Sommigen zeggen: "In een pleeggezin, daar krijgt men er een kind bij." Ik waag het te betwijfelen. Zou het dan wel een goed pleeggezin zijn?

Elk kind een
eeuwigheids-
wonder

Efeze 5

Het huwelijk is een afschaduwing. Een afschaduwing van het huwelijk van Christus met Zijn gemeente. We lezen Efeze 5 vers 22 tot het einde. Het Woord des Heeren.

22 Gij vrouwen, weest uw eigen mannen onderdanig, gelijk den Heere;

23 Want de man is het hoofd der vrouw, gelijk ook Christus het Hoofd der Gemeente is; en Hij is de Behouder des lichaams.

24 Daarom, gelijk de Gemeente Christus onderdanig is, also ook de vrouwen haar eigen mannen in alles.

25 Gij mannen, hebt uw eigen vrouwen lief, gelijk ook Christus de Gemeente liefgehad heeft en Zichzelven voor haar heeft overgegeven;

26 Opdat Hij haar heiligen zou, haar gereinigd hebbende met het bad des waters door het Woord;

27 Opdat Hij haar Zichzelven zou heerlijk voorstellen, een Gemeente die geen vlek of rimpel heeft of iets dergelijks, maar dat zij zou heilig zijn en onberispelijk.

28 Alzo zijn de mannen schuldig hun eigen vrouwen lief te hebben, gelijk hun eigen lichamen. Die zijn eigen vrouw liefheeft, die heeft zichzelven lief.

29 Want niemand heeft ooit zijn eigen vlees gehaat, maar hij voedt het en onderhoudt het, gelijkerwijs ook de Heere de Gemeente.

30 Want wij zijn leden Zijns lichaams, van Zijn vlees en van Zijn benen.

31 Daarom zal een mens zijn vader en moeder verlaten en zal zijn vrouw aanhangen, en zij twee zullen tot één vlees wezen.

32 Deze verborgenheid is groot; doch ik zeg dit, ziende op Christus en op de Gemeente.

33 Zo dan ook gijlieden, elk in het bijzonder, een iegelijk hebbe zijn eigene vrouw also lief als zichzelven; en de vrouw zie, dat zij de man vreze.

Het gezin

Wij lezen Efeze 5. Man en vrouw samengebracht door Gods Hand. Zo vormen ze een gezin. Het gezin heeft dus een metafysische, een bovennatuurlijke oorsprong. "Ziende op Christus en op de Gemeente." Man en vrouw zijn door de Heere tesamen gebracht. Ze zijn door de echtelijke liefde verbonden. Verbonden dus in een liefde die meer inhoudt dan de zichtbare verschijning. Dan wordt het gezin geheiligd, apart gezet. Dan komt er toch een glans over. Dan zal het ook niet meer zo gemakkelijk door de mensen ontbonden worden. Dan wordt scheiding toch wel een ontzaglijke zaak.

Van boven-
natuurlijke
oorsprong

Ef. 5:32

Gezin-zijn betekent ook: ergens thuis zijn, heeft eens iemand gezegd. En men kan dit dan letterlijk en figuurlijk opvatten. Het is voor man en vrouw het samen-zijn in liefde en slechts een wezenlijk samen-zijn, als het mag zijn een samen-zijn in den Heere. Het gezin is zo het rustpunt. De plaats waar men tot zichzelf kan komen. Waar men niet meer op visite is. Waar men voor de ander niets meer behoeft op te houden. Het is ook een blijvend centrum van de innigste betrekkingen, van intimiteit temidden van de steeds groeiende openbaarheid, en van gevoelsverbondenheid. Niet alleen een gemeenschap van zich vermenigvuldigende zorgen, zo als soms schijnt. Het is een samen-zijn. Ook een samen-zijn in verdriet, een samen-zijn bij harde slagen. Misschien verbindt het gezamenlijke verdriet meer dan de voorspoed. Voor de kinderen is het gezin de bron van alle gevoelsbetrekkingen; plaats der geborgenheid, plaats der veiligheid en vooral plaats der vertrouwdheid. Als het goed zou mogen zijn, door Goddelijke genade, de plaats, waarvan het kind weet: vader zoekt het Aangezicht des Heeren daar voor mij, moeder bidt daar voor mij. Een pedagoog schreef eens: de dingen in het ouderlijke huis hebben hun eigen vaste gezicht en ieder huis heeft letterlijk zijn eigen, ondefinieerbare geur, waaraan men het, na vele jaren weg geweest te zijn, onmiddellijk weer herkent. En ook deze vastheid is nodig om later vast te kunnen staan in het zeer onvaste maatschappelijke leven; hoewel het niet de hoofdoorzaak is van het vast staan. Natuurlijk mag dit vast staan geen maffe sleur worden. Het gezin kent, zoals iemand eens opmerkte, drie waarden: liefde, leven en veiligheid voor het benauwde hart. En deze zaken vinden wij terug in het huwelijk tussen Christus en Zijn Kerk, maar nu zonder grenzen: Liefde, Die blijft als alles is vergaan, Leven in

Liefde, leven
veiligheid

overvloed en eindeloze Veiligheid. In de geschiedenis der Kerk van New England (Amerika) komen we de figuur van John Cotton tegen. Een zeer geheiligde dienstknecht des Allerhoogsten Gods. Van hem lezen we dat hij op de dag van zijn huwelijk ontving, de eerste verzekering van Gods liefde op zijn ziel, door de Geest van God. Hij schreef: "Toen ontving ik de belofte van de eeuwige genade en het eeuwige leven. De Heere maakte deze dag een dag van een dubbel huwelijk voor mij." De Heere is hem nabij gebleven, zodat hij de laatste maal toen hij het Woord van zijn Meester mocht bedienen, hij dit mocht verrichten uit Johannes 1:14: "En wij hebben Zijne heerlijkheid aanschouwd, een heerlijkheid als des Eniggeborenen van den Vader, vol van genade en waarheid."

De structuur van het gezin

We willen er iets van zeggen. We zijn dan wel aan de buitenkant bezig, maar toch is het niet onbelangrijk. Slechts op twee dingen willen wij letten als wij iets zeggen over de gezinsstructuur, namelijk op de fasen in het gezinsleven en op de gezinsrelaties.

De fasen in het gezinsleven

De fasen in
het gezins-
leven

Het gezin kent drie fasen. De fase van de opbouw, de fase van de stabilisatie en de fase van de afbraak. Het is van belang, dat we weten in welke fase het gezin verkeert. Het kan ons voor beoordelingsfouten behoeden.

Pred. 3:11
Pred. 3:1

Men zou kunnen zeggen, dat het gezin in de fase van de opbouw sprankelender is dan in de fase van de afbraak. Toch kan men zich afvragen, of dit werkelijk zo is. De Heilige Schrift zegt: "Hij heeft ieder ding schoon gemaakt op zijn tijd." En: "Alles heeft een bestemde tijd." Daar moeten ook onze kinderen aan denken. Stel bijvoorbeeld dat een jongen uit een gezin, dat verkeert in de fase van de afbraak, omgang krijgt met een meisje uit een gezin, dat nog in de fase van de opbouw, of van de stabilisatie verkeert. Dan gaat men vaak vergelijken. Maar dan moet men zich wel afvragen, of zo'n vergelijking wel mogelijk is. Nu weet ik wel, dat de liefde over dat vergelijken heen zal stappen, maar toch is het wel goed om daar even op te letten en om daar ook rekening mee te houden.

De fase van de opbouw van het gezin

Elk gezin kent de fase van opbouw. Het is de tijd, waarin alles nog kan. Men zegt wel dat in die fase van de opbouw, zo langzamerhand uit het experimenteren het gezinsritme ontstaat. Toch zou ik daar erg voorzichtig mee willen zijn. Dat gezinsritme hoort niet te ontstaan uit het experimenteren. Juist in die fase van opbouw moeten we uitgaan van een van te voren vastgestelde regel. En als we dat zeggen, zijn we er toch ook naast. Niet van een van te voren vastgestelde regel, maar van Gods Woord. Bepaalde dingen moeten absoluut gesteld worden. Om enkele voorbeelden te noemen: het samen Bijbellezen, het vieren van de Dag des Heeren, het zingen van de Psalmen bij de maaltijden, de huiselijke catechisatie. Door-gaans is het zo: begint men daar niet direct tesamen mee, dan gebeurt het meestal niet meer, als men enige tijd getrouwd is. Schuchterheid ten opzichte van elkander is wel goed, maar in deze dingen moet men maar met Luther zeggen, al is het wel in een wat ander verband: "Ik wijk voor niemand." Achteraf zien we vaak, wat we verzuimd hebben. Wat een treurige opvoeding we onze kinderen gegeven hebben. Een armelijke opvoeding. En dan is het veelal te laat. Zo zijn er meer dingen.

De fase van de opbouw
Gezinsritme
Naar de regel van Gods Woord

Bepaalde zaken moeten dus absoluut vast staan. En dan is het zo, dat men daarin en ook in andere dingen zijn eigen vorm gaat vinden. Zo wordt het eigen gezinsritme opgebouwd. In het begin kan veel. Later wordt dit moeilijker. Men heeft die wordingsfase van het gezin daarom wel genoemd "het in de pas leren lopen", het aan elkaar wennen. In zekere zin is dat ook wel zo. Het geheel aan gezinsgedragingen vertoont een bepaald ritme en zo onderscheidt het ene gezin zich van het andere. Nu weet ik wel, het zijn dingen van de buitenkant, maar u moet er toch even over denken. Dit is wel zeker, in die opbouwfase moet u waardevolle gewoontes kweken. Dat is van heel groot belang.

Gewoontevorming. Die gewoontevorming is van een heel groot belang. Zacharias was er door in de tempel. De Heere Jezus "ging naar Zijn gewoonte, op den dag des Sabbaths in de synagoge." Daarom kweken we gewoontes. Maar bij het vormen van die gewoontes moet u er wel aan denken, dat een gewoonte-vorm pas volgen mag, als ze toegelicht is, zodat men ook later, indien nodig

Gewoonte-
vorming
Luk. 4:16

weer op die toelichting kan terug vallen. Met een voorbeeld kunnen we het misschien wat verduidelijken.

Een klein kind leert bidden voor de maaltijd. We kunnen dat zonder enige toelichting voorzeggen en het na laten zeggen. Maar we kunnen ook op heel kinderlijke wijze dat eerst toelichten, met grote eerbied, zodat het kind toch enigszins een besef heeft, van wat we gaan doen, wat bidden is. En later moeten we daar ook weer op kunnen terugvallen.

Het zoeken
van het Aangezicht des
Heeren

We zullen ook zeker, indien het de Heere belooft ons huwelijk met kinderen te zegenen, met onze kinderen het Aangezicht des Heeren moeten zoeken. Nu kunnen we zeggen, dat kan ik niet en dat durf ik niet. Het is ook wat. Ware het niet geboden, dan was het de brutaalste zaak, die bestaat. Het is ons geboden als een onmogelijke zaak. Ons geboden dit in de Heere Jezus Christus te verrichten. En dan een zondaar. Het is te verstaan, dat u met uw kinderen niet hardop het Aangezicht des Heeren durft te zoeken. Het is ook te begrijpen, dat u dat niet met uw vrouw durft doen. In zeker opzicht is dat veel begrijpelijker, dan dat u dat zo vanzelfsprekend doet. Dat vanzelfsprekende is nu juist weer niet begrijpelijk. Men uit niet zo gemakkelijk de meest intieme gedachten. We moeten toch wel met een ontzettende hoogmoed vervuld zijn, als we zo, met alleen onszelf, tot de hoge God durven naderen. Maar het Woord des Heeren zegt: "Dat de mannen bidden in alle plaatsen, opheffende heilige handen."

1 Tim. 2:8

U moet ook eens denken aan de geschiedenis van William Guthry, de schrijver van "Des Christens Groot Intrest". Eens bezocht hij een gezin. Het werd avond. In Schotland zocht men dan vaak met het gezin het Aangezicht des Heeren. In de zogenaamde 'Worship'. Maar het hoofd van dat gezin was dat niet gewend. Toch zei William Guthry tot hem: "Zoek nu met ons het Aangezicht des Heeren." Maar die man deed het niet. Hij kon het niet. Hij deed het nooit. Hij durfde niet. Maar William Guthry zei: "Zoek met ons het Aangezicht des Heeren" en hij zei het na elke weigering. Ten laatste barstte die man uit: "Heere, deze leraar zegt, dat ik Uw Aangezicht zoeken moet en U weet, ik kan het niet." Het was als bij een dienstknecht des Heeren in ons land. Eens moest deze met een ouderling een andere ouderling bezoeken, die zich aan

dronkenschap schuldig gemaakt had. Die man moest daar natuurlijk over onderhouden worden. Toen zei die leraar: "Zoek nu met ons het Aangezicht des Heeren." En die broeder, die dronken geweest was, begon - en wat ik nu schrijf, bedoel ik niet oneerbiedig - : "Heere, in een onbedacht ogenblik..." "Houd op", zei zijn leraar: "Opnieuw." Weer begon die man en weer zocht hij een uitvlucht. "Houd op", klonk het weer: "Opnieuw." Toen barstte die man uit: "Heere, ik ben dronken geweest." "Amen", zei zijn leraar. Hij was dronken geweest. Dat was genoeg. Laat dat maar weten. Voor de Heere. En laat ook uw gezin maar weten, dat u in de beleving wezenlijk een goddeloze bent. Dat zou nog een wonder wezen. "Ik ben dronken geweest. Amen."

In de tijd van de ritmisering van het gezin zal er toch ook gezamenlijke Bijbelstudie moeten plaats vinden. En eigenlijk moesten we weer, precies zoals vroeger, een soort 'Huisboek' hebben, waarin op korte, zakelijke wijze de Wonderen des Allerhoogsten worden vermeld. Uit de geschiedenis, maar ook uit de wonderen der schepping en andere dingen. We mogen toch ook wel eens iets zeggen over de sterrenhemel. Wie, die het heelal aanschouwt, verzinkt niet in het niet, bij het aanschouwen van Gods almacht. In zeker opzicht aanschouwt men dan de oneindigheid. De Heilige Schrift zegt: "Als ik Uw hemel aanzie, het werk Uwer vingeren, de maan en de sterren, die Gij bereid hebt; wat is de mens, dat Gij zijner gedenkt en de zoon des mensen, dat Gij hem bezoekt?" Dat is nog iets anders dan het behandelen van de lichtjaren.

Gezamenlijke
Bijbelstudie

Ps. 8:4, 5

In de periode waarin het gezinsritme ontstaat, moet u bepaalde dingen sterk accentueren. Later gebeurt dat niet meer. De eerste indrukken zijn van zo groot gewicht. Ze zijn van zo'n groot belang voor het verdere leven. Als u deze tijd verzuimt te gebruiken, zult u dat altijd als een schuld beleven. Onze kinderen zijn zo snel oud en ons ontgroeid. En nu weet ik wel, ook dat zal onze kinderen niet behouden, maar het is wel zo, dat wij die taak op ons genomen hebben, toen wij dat bij hun Doop beloofden.

Bij dat gezinsritme noem ik ook, dat wij ons enigszins tegen elkander durven uiten; dat wij onze gevoelens niet altijd maar verbergen. Hoe meer wij dat doen, des te hoger wordt de drempel. Bovendien, iets wat nooit geoefend wordt, slijt. We denken zo

Komt, maakt
God met mij
groot

Ps. 34:2 ber.

vaak, het is wel een ruwe bolster, maar in zijn hart is hij toch wel ernstig. We kunnen ons wel afvragen, of dat mogelijk is. Elke ruwe bolster en elk gesloten karakter, zal zich toch wel een keer moeten uiten. Mocht het dan zo zijn, al was het maar één keer, dat men zou mogen uitroepen: "Komt, maakt God met mij groot." Een kind zal moeten ervaren, dat er zaken zijn, die tot diep in ons hart gaan, die ons hart vervullen. Ook dingen omtrent hen. Ze moeten er zich nooit van los kunnen maken, dat ze een vader, een moeder hebben, die het Aangezicht des Heeren voor hen zoeken, hoewel dezen het zelf misschien nooit zouden durven zeggen. Voor een kind moet men toch zijn laatste geestelijke jas wel eens uittrekken. Mogen uittrekken.

Bij dat gezinsritme hoort ook, dat de man zijn vrouw af en toe eens van harte liefkoost. Ook in het bijzijn van de kinderen. De kinderen zeggen dan misschien wel tegen elkaar, wat doet vader weer raar, maar in hun hart vinden ze het heerlijk, als vader moeder eens van harte aanhaalt. Dat mogen de kinderen gerust eens goed zien.

Het gezinsritme is van groot belang. Het kweekt een bepaalde toon in het gezin, een bepaalde sfeer. Dat is heel belangrijk. En nogmaals wijs ik er op, dat u vooral in de zaken van het allerhoogste belang, dat ritme opbouwt. In de tijd van uw verloving, kunt u met degene die u liefhebt, doorgaans alles bepraten, ook de dingen van de eeuwigheid. Dan is er een onderling elkaar willen verstaan. Draag er dan zorg voor en smeeik er om, dat dat in uw huwelijk niet verdwijnt. Het vinden van het gezinsritme achten we van uitermate groot belang.

De fase van de stabilisering van het gezin

De fase van
stabilisering

Eens zat ik in de kerk. Het was op een Dankdag voor gewas en arbeid. Een voorganger hield in die plaats Dankdag, ik meen voor de vijfendertigste keer. Hij zei dit. Toen liet hij zich een woord ontvallen. Hij zei: "Het lijkt wel, alsof dit altijd door zal gaan. Alsof daar nooit een eind aan komen zal." Dat doet zich voor in de periode van de stabilisering. Nooit een eind komen aan de dingen; altijd op dezelfde wijze. Eens zei iemand: "Het is niet te zeggen, hoe het werk een mens te pakken kan hebben." Hij bedoelde ermee:

zo in de greep van het werk gevangen te zijn, dat er als het ware geen tijd meer is om aan andere dingen te denken. Zo erdoor in beslag genomen te zijn. Werk is een zegen, maar we kunnen er ook een vloek van maken. Dat komt voor in de periode van de stabilisering. Het kan zijn in deze periode, dat men steeds dezelfde weg fietst naar zijn werk. En dat is geen verveling. Maar dat gaat maar door. Men neemt geen ander pad, maar steeds hetzelfde. En zo is het met heel veel dingen in die periode. Alles staat als het ware vast. En dat is toch ook een vorm van volwassenheid.

Voor een puber is dat vast staan der dingen een gruwel. De puber wil steeds iets anders. Steeds moeten de dingen nieuw zijn. Daarin vindt de puber zijn plezier. Dat is zijn leven. Hij kan niet begrijpen, dat een volwassene zo kan leven. Verschrikkelijk zou hij het vinden, als hij zo zou moeten leven. Maar voor de volwassene is dat niet verschrikkelijk. Het is zijn dagelijks doen. Is dat dan een vorm van afstomping? Dat is het toch ook niet. In de dingen van elke dag zit de vreugde, de blijdschap. In de kleine dingen van elke dag. Het wordt als iets aantrekkelijks bevonden, dezelfde weg steeds naar huis. Men merkt de bekende dingen op. Dat is juist zo mooi. Vreugde zit niet alleen in het nieuwe. Maar wel is het mogelijk, dat door de stabilisering, ritualisering ontstaat. En dan zijn we fout. Ritualisering. De ritmisering wordt ritualisering. De gewoonte - die we toejuichen - wordt als het ware een heilige koe. In geen enkel geval mag van die gewoonte dan meer worden afgeweken. Ritmisering wordt ritualisering.

Verhouding
ritmisering en
ritualisering

En nu zou dat op zichzelf, hoewel onjuist, soms nog niet zo erg zijn. Maar het is dan veelal juist zo, dat, als er kinderen in het gezin mogen zijn, die kinderen dan meestal juist in de puberteit zijn. En in die leeftijd wordt niets zo sterk gehaat als de ritualisering. Daardoor kunnen er conflicten komen. De kinderen kunnen dan niet begrijpen dat ook de liefde van vader en moeder bijna tot ritualisering wordt. Dan is goed te begrijpen dat de kinderen denken: "Ik wou, dat ik nu eens iets van hun liefde zag." En als ze dan zelf gaan lief krijgen, dan vinden ze het volkomen onbegrijpelijk, dat vader en moeder zo met elkaar kunnen omgaan. En zo is het eigenlijk met alles. Dan ergeren ze zich aan de geringe warmte, die het leven van vader en moeder uitstraalt, in hun godsdienst en in hun maatschappelijk leven. Het is ook onbegrijpelijk. Ik kan me indenken, dat een kind zegt: "Als die man of die vrouw nu werke-

lijk een kind des Heeren is, dan zou dat er toch uitstralen. Zo'n wonder en dan zo leven. Zo'n eeuwigheidswonder en dan zo. Dat kan niet. Dat kan toch niet." Dat kan ook niet. Een geredde ziel hebben, in liefde gekend zijn door een Drieëinig God, als een onbegrijpelijk Godswonder en dan zo leven. Ik kan me voorstellen dat een kind dan zegt: "Dan zou ik dat laten zien, dat wonder." En dat kind heeft gelijk.

Wanbegrip

1 Kor. 13:11

Zelfont-
plooiing?

Door die ritualisering komt bij het kind het wanbegrip. Wanbegrip ten opzichte van de ouders. Maar ook een zeker wanbegrip van de ouders ten opzichte van de kinderen. Veel wordt onbegrijpelijk. Toch heeft dat wanbegrip ook een positieve kant. Het kind moet volwassen worden, het moet afleggen "hetgeen eens kinds is." Het wanbegrip mag daarbij helpen. Eens zei iemand: "Elke puber heeft recht op een grote dosis wanbegrip." En in zekere zin is dat ook zo. Het zijn geen goede opvoeders, die het kind altijd begrijpen. Die zich alles zo goed kunnen indenken. Die zo bang zijn het kind in zijn behoeftebevrediging en wensen te frustreren. Het zijn geen goede opvoeders, die denken, dat het kind alleen zelfontplooiing nodig heeft; dat men toch vooral die ontwikkeling niet mag tegen gaan. Het kind is niet goed. Het kind weet ook de weg niet. De natuurlijke ontwikkeling van het kind loopt uit op een grote ontzetting, op een eeuwige ondergang. Als het kind in zijn leven niets meer ontvangt, dan de mogelijkheid om zich te ontwikkelen, dan is alles zeker verloren. Eeuwig verloren. Het is een ontzettende zaak, dat de psychologie in gezin en school zo'n grote invloed heeft gekregen en de opvoedkunde zo'n geringe. Bovenal, dat Gods Woord zo veracht wordt.

De opvoeding schenkt als het goed is leiding. Leiding naar het Woord des Heeren. Ze moet schenken, stellen, het verbod en het gebod. Dat zal nooit gaan zonder frustratie, zonder de kinderen te belemmeren in hun behoeftebevrediging. Frustreerden we onze kinderen maar meer. Als we iets van de wegen des Heeren zouden mogen kennen, dan mag er niet zo veel en dan kan er niet zo veel. Dan is er niet zoveel ruimte. Dan zijn we niet gauw te streng geweest. En als deze dingen zouden komen uit ons hart, dan zou het kind ze aanvaarden. Als ze maar voelden: vader of moeder kunnen niet anders, omdat het niet mag van de Heere; en daarom niet van hen.

Daar was eens een predikant. Hij diende de Heere. Hij had kinderen en die kinderen waren als alle kinderen. Hij had ook een jongen. Die jongen wilde persé op de Dag des Heeren langs de dijk flaneren. Alles had die man geprobeerd om het te voorkomen. Niets hielp. Toen zei hij: "M'n jongen, je mag gaan, maar laten we dan eerst de Heere vragen om Zijn zegen daarover." Hij knielde neer met zijn jongen. Hij zocht het Aangezicht des Heeren. Hij mocht het vinden. Die jongen hoefde niet meer op de dijk te flaneren. Eigenlijk is er niet veel, dat opvoedkundig zo erg is, als altijd alles begrijpende ouders te hebben. Ouders, die altijd zo bewust aan de zijde van het kind gaan staan. Moeders, die alles begrijpen en alles goed keuren. Vaders, die van het gezeur af willen zijn. Dan mist het kind de frustratie. Frustratie: de belemmering in de behoeftebevrediging. Gefrustreerd worden, dat is toch zo iets vreselijks tegenwoordig. Maar er moeten frustraties zijn. De ouders moeten wrijfpaal durven zijn, zei eens iemand terecht. Vooral in de puberteit. Maar vaak is men er te moe voor en dan geeft men maar toe. Een te weke, toegeeflijke, tolerante opvoeding, is een liefdeloze opvoeding. Frustratie is een voorwaarde om tot zelfstandigheid te komen.

Zelfstandigheid, weer zo'n naar woord. Weer een woord, dat steeds misbruikt wordt. Een gevallen schepsel dat zelfstandig moet worden, wil worden. Hoe kan dat nu. Dat kind moet dus zelf leren staan, alleen staan kunnen, zijn weg alleen kunnen voortzetten. Die zelfstandigheid, die men bedoelt, is de grootste ontzetting voor een mens, voor een kind. Ze is niet mogelijk, maar was ze mogelijk, dan was ze de grootste vijandschap van een mens tegen zijn Schepper. Ons opvoedingsdoel is niet zelfstandigheid, maar afhankelijkheid, afhankelijkheid van de Schepper en, indien de Heere het gawe: van een verzoend Drieënig God. Die afhankelijkheid schenkt ons de zelfstandigheid. Dat doet Luther zeggen: "Ik wijk voor niemand." Gegrond op het Woord des Heeren.

Opvoeden tot zelfstandigheid?

We bedoelen met die zelfstandigheid dus niet, het volkomen loskomen van de ouders. Dat helemaal niet. Want als het goed is, hebben de ouders inderdaad voor het kind hun laatste jasje uitgetrokken. En ik bedoel dat niet in financieel opzicht alleen, maar ik bedoel er mee, dat ze alles gegeven hebben wat ze bezaten. Heel hun structuur. Heel hun innerlijk zijn. Heel hun godsdienstige

beleving. Laat ik nog wat verder gaan. Als een wonder misschien hebben ze, indien ze zelf enige kennis daarvan hebben mogen ontvangen, heel hun zuchten tot de Heere, voor hen zelf, voor hun kinderen, misschien eens mogen openbaren, ondanks zichzelf. En nu zal iedere opvoeder wensen - als dat zo mag zijn, dat ze alles gegeven hebben - dat hun kinderen dan ook zouden mogen wandelen op die weg, die voor hen ook in maatschappelijk opzicht, méér, die in godsdienstig opzicht, méér, die in hun verborgen omgang met God, de enige weg is; als een geschonkenheid, zouden mogen wandelen. Hun diepste overtuiging. Maar dan wezenlijk beleefd.

Zelfstandig-
heid en ver-
bondenheid

We bedoelen met zelfstandigheid dus totaal niet, een volkomen losgroeien van de ouders. We bedoelen daarmee de persoonlijke, zelfstandige beleving van die zaken, die in de opvoeding het belangrijkste zijn, ook voor de ouders. Het mogen kennen en beleven van de waarde ervan. Het mogen zien van het wonder daar in. De diepste verbondenheid er aan. Dan is men er van gedistantieerd geweest, maar dan heeft men er de waarde van mogen leren kennen. Die zelfstandigheid zou dan zijn als een afschaduwing van wat de Schrift zegt: "En hij wandelde in de weg van zijn vader David."

2 Kron. 34:2

Zelfstandigheid heeft te maken met loslaten. En loslaten is zo moeilijk. Eigenlijk onmogelijk. Als het goed zou mogen zijn, is er meer sprake van een overgenomen worden. Eens examineerde ik een rooms meisje. We hadden het een ogenblik over het loslaten. Toen zei ze: "Maar je kunt toch recht hartelijk voor je kinderen blijven bidden?" Als ik dat kon, zou het proces van loslaten misschien gemakkelijker zijn, maar dan zou dat bidden wel moeten geschieden in volkomen overgave. We kunnen wel zeggen: "Wat nood zo hier beneden, mijn handen 't werk niet deden", maar zeggen en beleven zijn twee verschillende zaken.

Tijdloosheid

We gaan nog even terug naar de ritualisering. In die ritualisering zit iets van tijdloosheid. En tijdloosheid wijst op volwassenheid. Maar er kan ook een gevaar in schuilen. Het kan zo gemakkelijk leiden tot onaandoenlijkheid. Alles gaat door. Dat geldt op elk terrein.

Er was eens een oude man. Het was een kind des Heeren. Het onweerde. Hij stond bij de deur en de bliksem sloeg in, vlak naast hem. Toen zei hij tot zijn kinderen: "Die slag was voor mij be-

doeld, om me wakker te schudden, om me te doen zien, hoe ver ik afgedwaald ben." In de tijdloosheid zit ook een vergeten. Een oude man vertelt van zijn kinderjaren. Weinig over de jaren van zijn volwassenheid. In die tijd wordt men opgeslokt door het leven. Daarom grijpt de ouderdom naar de eenvoudigheid van de jeugdjaren terug. Naar die jaren toen alles nog te overzien was. "Het eind is het begin, de cirkel sluit."

De fase van de afbraak van het gezin

Het lijkt een harde term. De afbraak, het verval, beter: het vervallen van het gezin. Het is ook niet helemaal een juiste term. Beter zouden we de woorden van de Heilige Schrift kunnen gebruiken en het beeld, gegeven in Deuteronomium 32 vers 11 en 12: "Gelijk een arend zijn nest opwekt, over zijn jongen zweeft, zijn vleugelen uitbreidt, ze neemt en ze draagt op zijn vlerken, zo leidde hem de HEERE alleen, en er was geen vreemd god met hem." Ja, zoals de arend, die steeds onder zijn jongen zweeft, en ze, als ze nog niet in staat zijn zelf te vliegen, draagt. En dat steeds weer. Totdat ze in staat zijn zelf te vliegen. Zo gezien is het wel goed, dat de kinderen het huis uit gaan en de ouders, indien het hun gegeven wordt, nog enige tijd samen mogen zijn. Het is dan alsof de Heere zegt: "Ook dit zal Ik u geven: eerst samen, daarna de drukte, nu weer de stilte, de rust." "Wat kan Ik meer aan Mijn wijngaard doen."

De fase van
het verval

Vergelijk
Jes. 5:4

De kinderen gaan het huis uit. Dat valt niet altijd mee. Als ze vrouwen en dan met iemand die nog enig besef heeft van Gods Woord en onze opvattingen nog wat deelt, dan kunnen we het doorgaans nog wel van harte toejuichen. En zeker als er dan ook nog een zekere welstand bij ontvangen wordt. Vaak wordt naar het laatste meer gekeken dan naar het eerste. Als het goed is, gaat dan dat kind dat ons huis verliet, een eigen gezin opbouwen. Het krijgt een eigen kring om zich heen. Het hoort nu in de eerste plaats bij hem of haar, met wie zij of hij door de huwelijksband verenigd is. Dat moeten wij wel bedenken en dat moet het kind ook wel bedenken. Het is niet zo'n gunstig verschijnsel, als het kind voor elk wissewasje weer naar het ouderlijk huis gaat. Het kind moet dat weten en de ouders moeten dat zeker niet stimuleren. We moeten daar ook niet zo blij mee zijn en denken, wat houdt het toch veel

van ons. Het is beter als het kind ons op de duur niet meer nodig heeft. Opvoeden is toch ook een zichzelf overbodig maken.

Het kind moet ons ook niet achterlaten met de gedachte, als het nu thuis maar goed gaat. Wat in de puberteit geldt, geldt ook nu, elk probleem van de ouders, wordt doorgaans op de rug van het kind uitgevochten. We moeten het kind dat ons huis verlaat, niet belasten met onze problematiek. Ze moeten juist zien, dat vader en moeder nu als het ware opnieuw de gelegenheid en de tijd krijgen voor elkaar. Blijven er dan geen zorgen over? Natuurlijk, maar de zorgen zijn als het goed is toch anders geworden. En dat kan een gevaar betekenen. Het is hetzelfde gevaar, dat er is, als wij een gehandicapt kindje hebben, en het gaat naar een gezinsvervangend tehuis. En hetzelfde, hoewel veel zwakker, als onze kinderen voor het eerst naar school gaan of voor de gehele dag naar onze 'eigen' middelbare scholen. Eerst missen we het heel erg. Langzamerhand is het ook wel een rust. Ze zijn toch immers goed bewaard.

Jakobs God
Ps. 146:3 ber.

Er is een wonderlijke versregel in één van de Psalmen: "Zalig hij, die in dit leven Jakobs God ter hulpe heeft." Jakobs God, de Heere van juist de moeilijkste van de drie aartsvaders. Juist die Heere. Ik wil daar mee zeggen, het lastigste kind is niet het minst geliefde kind. Het kind dat de meeste zorg vraagt, is niet het minst geliefde kind. Vaak is het juist het tegengestelde. Juist dat kind heeft ons vaak voor de onmogelijkheid van het opvoeden gesteld. Misschien heeft het gedrag van juist dat kind ons in onze zorg naar de troon des Heeren gedwongen. Hoe meer zorg, hoe meer liefde vaak. Onze minst gekende kinderen zijn vaak onze gemakkelijkste kinderen. Als we een groot gezin hebben, zijn dat vaak ook de middelste kinderen in de rij. Bij de oudsten is alles nieuw. Bij de jongsten is het een nog eenmaal mogen beleven.

Opvoedingsmoe

Zijn ze nu uit het ouderlijk huis, dan worden we wat van de zorg ontheven. Het is ook zo, dat bij het ouder worden, een gezin door de ouders niet meer te dragen is. De ouders worden ook opvoedingsmoe. Alles heeft zijn bestemde tijd. De ouders kunnen het niet meer aan en het kind wil zelfstandig zijn. Het is ook 's levensloop. En er is ook niets op tegen. Het is ook Bijbels. Vader en moeder verlaten. Er zit ook blijdschap in, als het kind zijn bestemming vindt.

Soms is er wel veel wijsheid voor nodig om het kind in vrede te laten gaan. Er kan zo gemakkelijk een breuk ontstaan. De keuze van de aanstaande man of vrouw kan niet naar onze zin zijn. Ezau trouwde met de dochteren des lands. We lezen daarvan: "En dezen waren voor Izak en Rebekka een bitterheid des geestes." Doorgaans is in deze zaken het verlies wel aan de zijde der ouders. Er zijn zaken, die een mens moeilijk tegen kan houden. Soms is er ogen-schijnlijk ook geen reden om iets tegen te houden. Het kan ook zijn dat alles precies lijkt te passen: dezelfde omstandigheden, dezelfde kerk en ga zo maar door en dat men toch als ouder denkt: "En toch gaat dat niet goed." Ouderliefde ziet scherp. En ouders geven hun kind niet gemakkelijk over. Het is ook zo belangrijk met wie onze kinderen trouwen. Men trouwt eigenlijk ook met de hele familie, in zekere zin zelfs met het voorgeslacht. Het zou toch kunnen zijn, dat er misschien iemand uit dat gezin, of uit de eigen familie geweest is, die zijn of haar knieën heeft mogen buigen om een zegen af te smeken over de kinderen. Jacobus Koelman zegt: "Men kan beter een kist met gebeden nalaten, dan een kist met goud."

Het huwelijk
van onze
kinderen
Gen. 26:35

En als het dan goed gaat in het huwelijk van onze kinderen, dan krijgt men vooral bij het ouder worden zo gemakkelijk: "Ja, het gaat goed met ze", terwijl de kinderen rustig voortleven, alsof er geen eeuwigheid is. 'Goed', noemen we dat. Eigenlijk kan een mens geen ogenblik buiten de bestraffing. "Mijn straffing is er alle morgens", zegt de Heilige Schrift. Het zou wel een bijzonder geze-gend leven zijn, indien dat zo zou mogen zijn in ons leven en in dat van onze kinderen. Maar we kunnen en we willen dat nooit dragen. En aan de andere kant: ook zorg brengt ons er niet. Het zou toch wel een bijzonder groot wonder zijn, als we eens mochten beleven wat onze Heidelbergse Catechismus zegt in antwoord 28: "In alle tegenspoed geduldig, in voorspoed dankbaar en in alles dat ons nog toekomen kan een goed toevorsticht op onzen getrouwen God en Vader."

Ps. 73:14

Als onze kinderen getrouwd zijn, hebben we misschien wel minder zorgen, maar de zorgen blijven. Eeuwigheidszorgen. Als het eigen gezin dan in de periode van de afbraak verkeert, dan kan ik me voorstellen dat het gedichtje van Barend de Goede ons toch wel aanspreekt:

Eeuwigheids-
zorgen

"De wereld", zei hij en hij zweeg;
wijn plotseling een felle veeg
van tranen langs zijn ogen kwam
en alle woorden met zich nam.
En weer: "De wereld..."
Tot zijn vrouw hem zeide: God."

Die alle
dingen ziet

Ja, dat kan ik me voorstellen, dat men maar zegt en herhaalt, en weer zegt: "De wereld... de wereld...". Wat zou het dan een wonderlijk voorrecht zijn als dan de vrouw tot de man en de man tot de vrouw mocht zeggen, in die zekere verlatenheid, en toch uitziend:

"Tot zijn vrouw hem zeide: "God."
Toen zongen zij tesaam het lied
van Hem, Die alle dingen ziet
en regelt in Zijn wijs bestier,
ook heden nog en hier."

Ps. 119:69 ber.
Pred. 3:11
Pred. 3:2, 3

Samuël Rutherford, de Schotse leraar uit Anwoth, schreef eens: "Ik danke God, dat God is God en Christus is Christus en de aarde de aarde en de duivel de duivel en de wereld de wereld en dat de zonde is de zonde en dat ieder ding is hetgeen het is." Het is alsof Rutherford met de psalmdichter belijdt: "Gij zijt volmaakt, Gij zijt rechtvaardig, Heere." En weer klinkt door: "Hij heeft ieder ding schoon gemaakt op zijn tijd." Een gezin kan niet blijven door gaan. De vitaliteit van de ouders neemt af. Het gezin moet zo wel afgebroken worden. Moge het op een vreedzame wijze geschieden. Probeer zo veel als mogelijk is een definitieve breuk te voorkomen.

Samen over

Als men het voorrecht mag genieten tesamen over te blijven - en dat is een groot voorrecht; maar wel een ontzettend voorrecht - als we zo samen rustig op reis zijn naar de eeuwigheid, zonder dat we ons leven verliezen mochten, gerust naar een ontzettende eeuwigheid, dan acht men tegenwoordig de tijd aanwezig, om op een nieuwe wijze weer creatief bezig te zijn. Men kan dan dingen doen, waar men vroeger niet aan toe gekomen is. Maar is dat nu zo nodig. Is het niet enkel een afleiding, soms een onbewuste afleiding, ter ontwijking van het doodsprobleem? Laten we maar stil oud worden. Moge die gelegenheid ons gegeven worden. En laten

we die gelegenheid ons maar niet ontnemen door mensen. Mochten we maar op onze oude dag zuchten tot God, voor ons zelf, en voor onze kinderen. En als het dan waar mag worden, wezenlijk mag worden, misschien ter elfder ure, als bij diegenen die ledig aan de markt stonden; als het dan eens zo mocht worden: "Zie, Ik maak alle dingen nieuw". Waar mocht worden, wat nooit meer kon. We zouden met Ledeboer uitroepen: Matth. 20:6
Openb. 21:5

"Sloeg Gij, o God! op mij Uw ogen?
Ik, ik een voorwerp van meedogen,
o God, genade rijk en vrij!
Zaagt Gij op mij, op mij, o Vader,
die U verstiet, zijn Levensader!
Zaagt Gij, o Vader, ook op mij!

Dat zou een oude dag zijn, dat zou een afbraak van het gezin zijn in louter verwondering.

De reststructuur van het gezin

We willen ook nog iets zeggen over wat men tegenwoordig noemt: de reststructuur van het gezin. Daarmee bedoelen we niet het gezin zoals dat overblijft, na de fase van de afbraak. Met de term 'reststructuur' bedoelt men, dat het gezin zijn functie grotendeels kwijt is, maar dat er nog restanten zijn overgebleven. Van zo'n reststructuur kan helaas al heel vroeg sprake zijn. Het gezin is dan ogenschijnlijk nog een geheel, terwijl er in werkelijkheid niet meer dan restanten van zijn. Dat is bijvoorbeeld het geval, als vader in plaats van vader, eigenlijk meer een betalend kostganger is. Altijd weg. Nooit thuis, nooit tijd. Altijd druk. Misschien 's zondags aanwezig, maar dan moe. Het zal wel nodig zijn. Zou het werkelijk wel nodig zijn? Is het niet een gevolg van onze materialistische instelling? Ja, vader brengt een goed salaris binnen, dat wel. Maar verder... Hij verzwaart de taak van moeder wel. Moeder moet dan moeder en vader tegelijk zijn.

Daar was eens een man. Een bekend man. Hij vierde een jubileum. Hij werd toegesproken en in de hoogte gestoken door velen. Op kerkelijk en maatschappelijk terrein had hij veel gedaan. Ook

zijn vrouw werd gelukgewenst met zo'n man. Toen zei ze: "Ik dank u allen wel, maar zo goed ken ik hem niet." Hij was te druk geweest om zich in zijn gezin te laten kennen.

De verant-
woordelijkheid
van de scholen

Ook op een geheel andere wijze kan er sprake zijn van een rest-structuur van het gezin. Als de kinderen de hele dag van huis zijn. Naar onze scholen. Soms 's morgens anderhalf uur reizen en 's avonds hetzelfde. En de hele dag van huis. En dan nog het huiswerk in de avond. En het weekend druk, want onze reformatorische scholen durven nog steeds niet het weekend huiswerkvrij te geven, opdat het kind ook nog eens uit mag rusten. Of, wordt dan die tijd misschien weer gebruikt voor een bijbaantje, om wat meer zakgeld te hebben. Hoe dan ook. We durven toch wat aan. De ganse dag leggen we beslag op de tijd van onze kinderen. Dan moet men toch wel heel veel te bieden hebben. Een school, die vrijwel de hele opvoeding van de ouders overneemt. Die school moet dan wel doordrongen zijn van de eigen opvoedingskwaliteiten. Dat moet dan toch wel een school zijn, die de tijd wel heel wezenlijk besteedt. En wat hebben onze scholen te bieden. Vaak alleen wat vormendienst. Wat regels. Wat vaste gezegden. Onze ver afgelegene scholen kunnen het ontstaan van een reststructuur bevorderen en soms begint dit al op de kleuterschool.

Het open en het gesloten gezin

Er wordt ook nog wel eens onderscheid gemaakt tussen het open gezin en het gesloten gezin.

Het open gezin

Onder een open gezin verstaat men dan een gezin, dat open staat naar de wereld. Onder een gesloten gezin verstaat men dan een gezin, dat zich afsluit van de wereld. Dat angstvallig zich afschermt tegen de invloeden van buiten af. In het open gezin kan bijna alles. Zo is bijvoorbeeld de vaste tijd voor de maaltijd verdwenen. En dat is toch wel een heel kwalijke zaak. De gezamenlijke maaltijden zijn juist de momenten, dat het gezin bijeen is, dat gedachten worden uitgewisseld, dat het Woord des Heeren wordt gelezen, dat des Heeren Aangezicht wordt gezocht, dat er nog enige tijd voor elkaar is. In het open gezin gebeurt het vaak, dat ieder die thuis komt, zijn deel neemt of ontvangt. Terecht merkte iemand eens op: het lijkt wel een zelfbedieningszaak. Doorgaans is in het open gezin de

moeder de leidinggevende figuur. In het open gezin is men behulpzaam tegenover anderen. Men leeft mee met de anderen. De buurt waarin men woont bepaalt het levensritme. Er is doorgaans een weinig diepgaand patroon van relaties. Er is ook een chronisch gebrek aan privacy. Een verlies aan intimiteit. Er is geen bezinning. Het open gezin past in ons leven van oppervlakkigheid. Het is ook bijzonder kwetsbaar.

Tegenover het open gezin staat dan het gesloten gezin. De drempel is erg hoog. De huisdeur sluit twee werelden van elkaar af. De relaties buiten het gezin zijn, op een heel enkele na, bijna overwegend instrumenteel. Dat wil zeggen: niet meer dan de noodzakelijke contacten. Komt er bezoek, dan wordt er extra gestofzuigd en een extra handdoek opgehangen. Bij het bezoek kan er een overdreven materiële gastvrijheid zijn. Soms een overvloed aan lekkernijen, die meestal dienen om innerlijk contact te verhinderen. Men durft dit contact doorgaans ook niet aan. En het is ook wel zo, zoals een onderzoeker opmerkte: andere mensen zijn eerst anders, en dan pas mensen.

Het gesloten
gezin

Veelal is in het gesloten gezin vader de dominante figuur. In deze gezinnen geschiedt alles op zijn tijd en met mate. De vuile was wordt niet buiten de deur gehangen. De drempel wordt door niet velen overschreden. Men heeft zelfs huivering om over die drempel te gaan. Is men over die drempel heen, dan valt het meestal nog wel wat mee. Men geeft zich niet gemakkelijk in het gesloten gezin. Ook niet aan elkaar.

Zoals hier getekend, zijn beide gezinnen natuurlijk extremen. Over het algemeen kan men zeggen, dat onze tijd een ontwikkeling in het gezinsleven te zien geeft in de richting van het open gezin. Vooral in onze kringen. Het is dan tot op zekere hoogte nog wel een openheid ten opzichte van mensen die ongeveer eender denken. Maar toch: ook onze gezinnen worden opener. Is dat nu een voordeel.

Terecht heeft eens iemand opgemerkt, dat een volwassen gezin trekken vertoont van het open gezin en het gesloten gezin. Of zoals men dan zegt: "Het volwassen gezin beleeft de wereld vanuit zijn eigen bestaanswereld, met relativering en objectivering van zowel

Het volwassen
gezin

het eigen bestaan als van dat van de wereld daar buiten." Dat zegt men dan. Maar we kunnen gerust bang zijn voor deze relativering, het betrekkelijk maken van het eigene en voor de objectivering, het afstandelijk beschouwen van dat eigene.

In de praktijk van het dagelijks leven blijft er dan op den duur van het eigene van onze gezinnen niets meer over. Het is al erg genoeg met de relativering van de waarden, die we in onze gezinnen kennen. Ze zijn hun absoluutheid al lang verloren. Het lijkt wel of we niets liever doen, dan meedoen. Nog wel in onze eigen kring misschien, maar dan ook goed. Elk verjaardagsfeestje van onze kinderen moet uitbundiger gevierd worden. Zo zelfs dat al die dingen een belasting gaan vormen voor onze gezinnen en ze steeds meer het eigene van onze gezinnen doorbreken. We worden het doorsnee gezin. Een gezin als van alle anderen.

De opvoeding en de absolute verantwoordelijkheid

Nu is het misschien wel zo, dat als het gezin ouder wordt, er een neiging komt naar het gesloten gezin. De ouders worden moe. Er treedt een zekere opvoedingsmoeheid op. En het zal ook wel zo zijn, dat dat voor de jongste kinderen uit een groot gezin enige nadelen met zich meebrengt. Misschien zelfs, dat er zich eenzaamheidsverschijnselen voor gaan doen. En toch geven we de voorkeur aan het gesloten gezin. Uit noodzaak. Omdat het bij de opvoeding om een absolute verantwoordelijkheid gaat. De meest absolute verantwoordelijkheid. Het zijn onze kinderen. Onze kinderen, voor wie wij beloofd hebben voor het Aangezicht des Heeren ze op te voeden naar het Woord des Heeren. Als daar enig besef van is, dan is de ruimte niet groot, die wij voor hen hebben. Dan valt het niet gemakkelijk, juist nu, in deze verlaten tijd, de invloed van anderen te weren bij onze opvoeding.

Een afgezonderd volk
Lev. 20:26
Matth. 5:13

En nu weten we wel, geslotenheid op zichzelf geeft geen kracht, heeft geen waarde. Maar als het goed is, sluit het gesloten gezin zich rond de waarden, die voor dat gezin absoluut zijn. Wij omringen het geschonkene. Wij scharen ons om hetgeen de Heere ons gebiedt in Zijn Woord. Daarmee kunnen wij niet marchanderen. Als het goed met ons zou staan, dan zou er van ons gezegd worden: "Gij zijt een afgezonderd volk." Men kan zeggen: "Maar wat komt er dan terecht van het getuigen. Waar blijft men dan met het woord: 'Gij zijt het zout der aarde.'"

Natuurlijk schiet het gesloten gezin tekort. Maar ook in dit opzicht verdedigen we het. Iets wat wezenlijke waarde heeft, wordt niet zo gemakkelijk megedeeld. We spreken toch ook niet zo gemakkelijk over ons gebedsleven, stel dat we dat zouden mogen bezitten. Schroom is nog een waardevol bezit. Bij wezenlijke zaken spreekt men niet uit zichzelf, maar moet de mond geopend worden. Is dat lichtvaardig getuigen van tegenwoordig niet een gruwel? Is het niet vaak een getuigen van zaken, die men niet bezit? En dan zo vrijmoedig.

Ook daarom: het gezin kan niet gesloten genoeg zijn. Maakt men het gezin open, dan worden de gezinnen kwetsbaar. Juist onze gezinnen. Kwetsbaar in bijna elk opzicht. Dat moet kunnen, kunt u zeggen. Ja, maar het kan bijna nooit. Bij een wezenlijke godsdienstige beleving is er niet zoveel ruimte. Laten we dat toch niet denken. U kunt het angstig vinden en zwakheid; dat zal ook wel zo zijn. Maar ieder tracht toch zijn gezin zo op te bouwen, als hij denkt dat het wezenlijk behoort, naar Schrift en belijdenis. En bij een wezenlijke overtuiging is er niet veel ruimte voor een andere overtuiging. Ik kan een gesloten gezin best navoelen. Best begrijpen. Men probeert nog enigszins vast te houden, die dingen, die men van wezenlijk belang vindt. En dat kunnen soms alleen tradities zijn. We weten dan soms heel goed, dat dat onvoldoende is, tekort is. Maar men mag toch ook wel eens bedenken, dat die tradities toch waarde hebben. Ze houden als het ware het stramien vast, waarvan de Heere Zich soms bedienen wil. Een open gezin dwaalt ook in godsdienstig opzicht alle kanten uit.

Het gesloten gezin. Dat is toch te krampachtig, zegt u. Zijn we dat dan niet. Proberen we onze overtuiging dan niet krampachtig vast te houden. Ik weet wel, dat het anders zou moeten zijn. Maar gooit u die krampachtigheid niet te snel overboord. Kunt u dat zo snel, dan mag u zich wel afvragen, of u wel ooit enige overtuiging gehad hebt. De dingen, waarmee wij bezig zijn in de opvoeding zijn toch wezenlijke dingen. Zaken waarvan geldt: "Hier sta ik, ik kan niet anders."

Het gezin moet altijd het toevluchtsoord voor het kind blijven. Dat kan heel moeilijk zijn. Soms is het ook onmogelijk. Maar als het enigszins kan, dan moet het dat toch blijven. Het kan zijn als de

Het gezin als
toevluchtsoord

kinderen ouder worden, dat het wel eens onmogelijk is. Het kan zijn dat ze afscheid nemen van het ouderlijk huis. Laten we niet zeggen, dat zal bij ons het geval niet zijn. U gelooft toch ook wel, dat Izak voor zijn zoon Ezau het Aangezicht des Heeren gezocht heeft en dat David de Allerhoogste heeft aangeroepen voor zijn zonen Amnon, Absalom en Adonia. En waar zijn ze heen gegaan.

Eens schreef Lady Culross aan John Livingstone: "Hoop het beste en vrees het ergste." Vrees het ergste. En hebben we geen reden om ook met onze kinderen het ergste te vrezen?

Toch toevluchtsoord. Het kind moet een plaats hebben waar het als het ware gebroken mag zijn. Verslagen. Ten diepste. En ik weet wel, de ergste zonde van de mens, laat die tussen de Heere en uzelf blijven. Maar als het nu zo is, dat er geen geroep meer schijnt door te gaan, dan is het toch nog een belangrijke zaak, als het kind dan thuis kan uithuilen. Vaak zal het dan in het hart van de ouders zijn:

Ps. 119:20 ber.

"Weer van mij af de smaadheid, die ik vrees." En dat in het bijzonder als het kind zeer overtreden heeft, vooral tegen het zevende gebod. En dan steeds weer dat gebed: "Weer van mij af, weer van mij af..." Als het kind zeer gezondigd heeft. Zoals wij altijd zeer gezondigd hebben. Zijn wij beter? Welke zonde hebben wij niet bedreven. Er is ook geen plaats waar het kind zo gebroken mag zijn. Dat moet het gezin eigenlijk kunnen dragen. Het is niet zo moeilijk het kind te verlaten. En met verlaten bedoel ik niet alleen: het kind laten gaan. Maar ook: psychisch het kind alleen laten. Ons aan het kind onttrekken. Het gezin moet toevluchtsoord blijven. Als het gezin die ruimte niet meer heeft, als het kind die nodig heeft, waar moet het dan blijven.

Ook moet men in het gezin elkaar blijvend kunnen ontmoeten. En aan de andere zijde, het gezin moet ook ruimte geven tot afzondering. Tijd en plaats om Gods Aangezicht te zoeken. Juist in deze tijd. Misschien worden deze zaken wel steeds belangrijker, nu er zo'n grote afstand is en steeds meer komt, tussen onze gezinnen en de cultuur. Steeds meer dreigt er een schizofrene trek, een gespletenheid, in onze gezinnen te komen, door de grote afstand die er is, als het goed is, tussen de sfeer thuis en de maatschappij, die steeds meer haar christelijke karakter verliest. Steeds meer dreigt, als het goed is, voor onze gezinnen het isolement. Maar wat legt dan het hebben van een gezin een verplichting op. Steeds meer. En niet

alleen maatschappelijk, maar vooral ook in godsdienstig opzicht. Juist nu. Steeds meer zullen we ons hebben te bezinnen op de wezenlijke waarden. Het gezin zal weer een kerk in het klein moeten worden. De hulp van buiten af zal ons steeds meer ontvallen. Eens las ik het boek "The Puritan Family" (Het puriteinse gezin). Daarin staat beschreven hoe Godzaligen in New England geprobeerd hebben in hun gezinnen, met hun kinderen een Godzalg leven te leiden. Wat een moeite hebben ze zich daarvoor getroost. Ze hebben het geprobeerd en wij?

De gezinsrelaties

Een enkele opmerking nog over de relaties in het gezin. We onderscheiden verschillende soorten relaties. Verschillende wijzen, waarop men aan elkander verbonden is. Verschillende wijzen, waarop men contact heeft met elkaar, elkaar ontmoet. Die contacten, die relaties kunnen zijn: instrumenteel, conventioneel, functioneel en absoluut.

We spreken van een instrumentele relatie, als de medemens beschouwd wordt als een instrument. Dat mag niet zeggen we dan. Dat doen we niet. Maar soms denken we toch wel: "Laat ik maar goede vrienden blijven met hem of haar, want wie weet heb ik hem of haar nog eens nodig." Dan wordt de medemens als instrument gebruikt. Het gebeurt nog veel schrijnender. Zo kan in het huwelijk de man de vrouw gebruiken, en waarschijnlijk ook de vrouw de man. Zo kan er buiten, maar ook in het huwelijk sprake zijn van overspel. De ander gebruiken als instrument.

Instrumentele
relatie

Bij de conventionele relatie gaan we niet wézenlijk met de mens om, gaat het niet om wezenlijk contact, maar vinden we het voldoende als er slechts wat oppervlakkig contact is. Meer vragen we niet en meer geven we niet.

Conventionele
relatie

Bij de functionele relatie ontmoet men elkaar in de functie, die men uitoefent. Zo kan die relatie er zijn tussen collega's. Men kan dan met elkaar spreken over het werk, over de functie, die men uitoefent en dat kan sterk samenbindend werken.

Functionele
relatie

Absolute
relatie

Tenslotte is er dan de absolute relatie. Bij de absolute relatie is er een zodanig samen-zijn, dat er geen woord behoeft gesproken te worden en dat men elkaar toch volkomen aanvoelt. Eens waren er twee mannen bij elkaar. Ze spraken niet met elkaar. En toch, aan het einde van de avond zei de een tot de ander: "Wat een goede avond hadden wij tesamen. Kom nog eens gauw terug." Men verstaat elkaar dan zonder woorden. Daar is een samen-zijn. Een samen-zijn bij dezelfde dingen. Eens zei iemand: "Dan is er sprake van een ontmoeting." En onder ontmoeting verstond hij dan een zodanig samen-zijn, dat de mens zijn eigen wezenlijk geheim, zijn eigen zelf, prijsgeeft, te kennen geeft en daardoor leert hij het wezenlijke geheim van de ander kennen. Met de blik, waarmee wij onszelf kenbaar maken aan de ander, leren wij tevens de ander kennen. Een ander zei: "Toen keek hij me met zijn eigen ogen aan." En daar hebt u weer hetzelfde. Men geeft zich daar prijs en men leert juist door dit prijsgeven de ander kennen. Men verbergt niets meer voor de ander, men heeft niets meer te verbergen. De relatie is absoluut, is volkomen.

Een wezenlijke
ontmoeting

Is dat nu zo? Leert men de ander daardoor wezenlijk kennen? Of gaan we dan toch weer uit van een ander mensbeeld, dan wat wij beschreven hebben in het eerste opstel over de Christelijke opvoeding. Leert de mens werkelijk op deze wijze en in deze absolute relatie de ander kennen? Ons uitgangspunt is dat de mens een schepsel is. Een gevallen schepsel. Eens was er een tijd, dat er sprake was van een wezenlijke relatie, van een wezenlijke ontmoeting. Dat was toen Adam wandelde met God. Toen kon er sprake zijn van een ontmoeting. Maar is dat nu nog een mogelijk uitgangspunt. De mens is een gevallen schepsel. De Heere staat tegenover de mens. De mens staat tegenover God. Kan er daar nog sprake zijn van een ontmoeting. Is dat dan nog mogelijk, een wezenlijke ontmoeting. Is die ontmoeting, een wezenlijke ontmoeting, nog mogelijk. Ik dacht van niet. Of er moet wel een ontzaglijk wonder gebeurd zijn. En weer wil ik wijzen op wat we in het hoofdstuk over de Christelijke opvoeding opgemerkt hebben.

Als we het dan toch over een relatie hebben, dan moet eerst die relatie, de relatie tussen God en het gevallen schepsel, hersteld zijn. Anders kan er nooit sprake zijn van een ontmoeting. En om die relatie te herstellen, moet er eerst sprake zijn van een gevonden

worden. Een opgeraapt worden. Dan moet er eerst sprake zijn van wat de Schrift zegt in de profeet Ezechiël: "Als Ik bij u voorbijging, zo zag Ik u, vertreden zijnde in uw bloed, en Ik zeide tot u in uw bloed: Leef; ja, Ik zeide tot u in uw bloed: Leef." Een herstelling moet er wezen. Een herstelling door het dierbaar Bloed van Christus. Is die herstelling er niet, dan is er nooit sprake van een wezenlijke ontmoeting.

Ezech. 16:6

En weer is dit woord ontmoeting fout. Het blijft een opgezocht worden. "En de Heere Zich omkerende, zag Petrus aan." Dat blijft primair. Het is niet: de één ontmoet de ander, maar de één wordt opgezocht door de Ander. Is er eigenlijk wel ooit sprake van een wezenlijke ontmoeting, als ze niet gefundeerd is in het Bloed van Christus? Leert de één de ander wel ooit kennen zonder dit geheim. Blijft er als het niet zo is, niet altijd een verborgenheid voor de ander. Kan men elkaar dan wel ontmoeten in het diepste mens-zijn. Blijft men in wezen niet altijd toch, ondanks alles, een vreemde voor elkaar. En als er die wezenlijke ontmoeting zou mogen zijn, blijft er dan niet die schuchterheid over, waardoor de één de ander niet durft te ontmoeten. Het gaat niet gelijk op. Eén begint er toch, als het ware als een wonder; en dan mag de ander mee gaan, soms.

En Jezus Zich omkerende zag Petrus aan
Luk. 22:61

Elke ontmoeting wordt als een wonder ervaren. Een geschenk. Om iets van dat ontzaglijk wonder te kennen zal er toch wel gebeurd moeten zijn, wat we lezen bij de Emmaüsgangers: "dat Jezus Zelf bij hen kwam en met hen ging." Dan zal er toch wel sprake zijn, van wat de King James Version, de Engelse Bijbelvertaling, zo treffend en duidelijk uit laat komen, namelijk: "And Jesus Himself drew near." "En Jezus drong Zichzelf tot hen." Er is geen vrijwilligheid van de kant van de Emmaüsgangers. "Jesus himself drew near." Het begrip ontmoeting, dat men in de psychologie hanteert is een zuiver menselijk begrip; een begrip, dat we in de Christelijke opvoeding zodanig niet gebruiken mogen. Als afschaduwing, als een zeer zwakke afschaduwing, vinden we een zodanige 'ontmoeting' soms in de verhouding tussen man en vrouw, tussen ouders en kinderen. Maar die ontmoeting, om dat woord maar te gebruiken, is wel noodzakelijk. Maar waar is ze te vinden. Veelal kent men iemand, zonder dat men hem kent. Dat komt voor in het huwelijk en dat komt ook voor in de verhouding tot de kinderen. Het is een zeer groot wonder als het anders is. Ligt hier niet de oorzaak van

Luk. 24:15

And Jesus Himself drew near - drong Zich tot hen

Ps. 25:6 ber.

de vervreemding, die er veelal optreedt tussen de ouders onderling en tussen ouders en kinderen. Men kan alleen wezenlijk met elkaar leven, althans de mogelijkheid daartoe bestaat, als beiden, man en vrouw, deelachtig geworden zijn: "Het Allerhoogst en eeuwig goed." Het is ook mogelijk als de één het heeft en de ander dat mag geloven. Ook dan is het nog, in zekere zin, mogelijk om elkaar te ontmoeten. Ook is het mogelijk, dat men beiden, man en vrouw, mist, hetgeen noodzakelijk is. En in dat wezenlijk gemis, zou men elkaar nog enigermate kunnen verstaan. Dan kan men veel dichter bij elkaar staan, dan wanneer de één het bezit of meent te bezitten en de ander kan het niet overnemen. Dan wordt men zeker tegenover elkaar monddood. Veel normaler lijkt het mij, dat u niemand meer ontmoet, dan dat u iedereen kunt ontmoeten; in het zogenaamd getuigen, in het zogenaamd uitdelen, dat men tegenwoordig zo vaak hoort. Men zou er van walgen als men enigszins doorzag wat men deed. Laten we daarom uiterst voorzichtig zijn met het gebruiken van de term 'ontmoeten'.

Het kan zijn, dat onze kinderen voor ons, misschien een enkele keer, hun hart uit mogen zeggen. En een even groot wonder is het, als vader of moeder een enkele keer ook wezenlijk hun hart mogen uitzeggen voor hun kinderen. En verder: vertel uw kinderen, zing met uw kinderen. Vertel uw kinderen uit de Heilige Schrift en de geschiedenis der Kerk. Zing met uw kinderen psalmen en geestelijke liederen. Er is weinig dat zo samenbindt als vertellen en als samen zingen. Zoek het Aangezicht des Heeren met uw kinderen. Leg ze neer voor de troon der Genade. Alles onmogelijk en toch geëist. Zeg nu niet: "Mijn kinderen weten wat ze aan mij hebben." Als u dat zo gemakkelijk zegt, weet u van deze dingen niets. Thomas Shepard zegt in verband met zijn kinderen: "Ik verlangde wijsheid om tot hen op de juiste wijze te spreken en ik stelde dit spreken uit, totdat het te laat was. Ik kon de juiste tijd niet vinden het te doen. Ik vond de juiste wijze niet, hoe het te doen, totdat de tijd voorbij was en zo werd het in het geheel niet gedaan. Nooit kwam iemand onder mijn schaduw, die er beter van werd." En Luther zegt: "Ik zondig altijd en ik lees altijd de Brief aan de Romeinen en ik bid altijd." En John Bunyan roept uit: "O Christus! O Christus! Gij, o Zaligmaker, zo gepast voor mij."

Ontmoeting is als een zeer zwakke afschaduwing van: "Stort voor Mij uit uw ganse hart." Als dat mag gebeuren, dan is dat toch wel een ontzaglijk wonder. Elia mocht het een keer doen. En hij deed het en hij zei alles; na een grote en sterke wind, na een aardbeving, na het vuur, in het suizen van een zachte stilte. Alles mocht hij toen uitzeggen. En de Heere laat hem uitspreken. Hij mag het uitzuchten tot de ware God. Een wonder.

Ontmoeting als
afschaduwing
Ps. 62:9
1 Kon. 19:10
en 14

En zo ook in afgeleide zin. Een wonder, als wij eens een enkele keer met onze kinderen zouden mogen spreken over het allerwezenlijkste van hun en ons leven. Misschien eens een enkele keer tesamen Gods Aangezicht zoeken. Dat zal zijn als een geschenk. Uw stem zal dan wel van verre komen. Maar dan is er wel een verbondenheid, een wezenlijke verbondenheid. Dan hebt u niet iets mee te delen, maar dan mag u uzelf geven en enkele dingen noemen. Dan is het een wonder, dat u elkaar bereiken mag. Wat zal het dan zijn, als eens wezenlijk waar mag worden: "Gij hebt mijn rechterhand gevat; Gij zult mij leiden door Uw raad; en daarna zult Gij mij in heerlijkheid opnemen."

Gij zult mij
leiden door
Uw Raad
Ps. 73:23, 24

Inhoudsoverzicht

Huwelijk en gezin: - liefde en trouw
- de man het hoofd der vrouw
- de vrouw als hulpe tegenover
- een Godgeheiligd zaad

Het huwelijk als personale gemeenschap

Het huwelijk als potentieel gezin

Het huwelijk als afschaduwing: - van bovennatuurlijke oorspong
- Christus en Zijn kerk

De structuur van het gezin: - de fase van de opbouw
- de fase van de stabilisering
- de fase van de afbraak

De reststructuur van het gezin

Het open en gesloten gezin

Gezinsrelaties: - instrumentele relaties
- conventionele relaties
- functionele relaties
- absolute relaties
- ontmoeting